Rede van de heer mr V.J.Geertsema op de Algemene Ledenvergadering van de V.V.D. dd. 26 maart 1971 te Amsterdam - RAIgebouw.
(Embargo tot 26 maart 1971, 20.00 uur)
Dames en Heren,

De rede, die ik mij voorstel vanavond voor U te houden, zal een ander karakter hebben, dan die welke mijn voorganger Toxopeus en ik op vorige Algemene Ledenvergaderingen plachten uit te spreken.

Ging het daarbij nl. in het algemeen om het aangeven van de belangrijkste beleidspunten voor het komende jaar, vanavond behoef ik daaraan minder aandacht te besteden, omdat immers de partij op 6 februari j.l. in een zeer uitvoerig verkiezingsprogram haar wensen voor het in de komende periode te voeren regerings-beleid duidelijk heeft neergelegd.

De voornaamste vraag, die ik daarom vanavond, ruim een maand voor de verkiezingen, met U wilde bespreken, is deze: "op welke wijze kan de V.V.D. zich de grootst mogelijke zekerheid verschaffen, dat het toekomstig regerings- beleid de nieuwe wegen zal gaan volgen, die wij, als liberalen, daartoe hebben aangegeven?"

Op onze vorige Algemene Vergadering in Breda op 27 februari 1970 heeft de partij daartoe een voorlopige weg aangegeven. Hoofdbestuur en fracties kregen de opdracht, resp. het verzoek om alles te doen en niets na te laten wat de totstandkoming van een stembusakkoord zou kunnen bevorderen tussen de V.V.D. en de A.R.P., de C.H.U., de Democraten’66 en de K.V.P. of enkele van deze partijen.

Het is aan mij als politiek leider van de V.V.D. om vanavond rekening en verantwoording af te leggen over de wijze, waarop Hoofdbestuur en fractie uitvoering hebben gegeven aan deze resolutie van de partij, die was aanvaard op voorstel van het Liberaal Beraad.

Zeer kort na de Algemene Vergadering, nl. in maart 1970, heeft het Hoofdbestuur zich schriftelijk gewend tot de genoemde partijen.

Ik ga nu maar niet dieper in op de daarop gevolgde briefwisselingen, omdat voor de V.V.D. niet de procedure van belang is, maar het resultaat en heel Nederland zo langzamerhand zijn buik vol heeft van de pakken openbare brieven, die gewisseld zijn tussen de drie oppositiepartijen en de drie confessionele partijen, een soort schriftelijk rookgordijn, waarvan de V.V.D. zieh nimmer heeft willen bedienen.

U weet, dat het niet tot een gesprek met D'66 is gekomen. Voor dat nl. daarvoor een

datum was vastgesteld, rnaakte D'66 wereldkundig, dat besprekingen waren geopend met de P.v.d.A. over een samenwerkingsverband. Wij hebben D’66 toen laten weten, dat gezien de afwijzing door onze Algemene Vergadering van elke samenwerking in regeringsverband met de P.v.d.A., een gesprek met D'66 pas weer zin zou hebben, nadat eventueel de besprekingen met de P.v.d.A. waren vastgelopen

U weet, Dames en Heren, die zijn niet vastgelopen en dus gaan P.v.dA., D’66 en de P.P.R. samen de verkiezingen in.

Dat betekende het einde van ons pogen om te komen tot een gesprek met D'66 over een stembusakkoord.

Alvorens verder in te gaan op het verloop van onze besprekingen met de confessionele partijen, meen ik er goed aan te doen U mijn visie te geven op de nu tussen de drie oppositiepartijen gemaakte afspraken.

Als ik in mijn rede zou werken met tussenkopjes, dan zou hier het tussenkopje moeten staan:
"In de politiek is voor sommigen niets te dol".
U weet, Dames en Heren, dat gedurende de laatste paar jaren de P.v.d.A. in de opperste verwarring verkeerde.

Nieuw links kreeg langzaam maar zeker de P.v.d.A. in haar macht tot ongenoegen van velen, vooral van de oudere S.D.A.P.-leden van vroeger.

Er werden wilde resoluttes aangenomen, o.a, over de nationalisatie van de pharmaceutische industrie en over de onvoorwaardelijke erkenning van. de D.D.R., die de fractie niet kon of wilde uitvoeren.

De deuren naar de confessionele partijen werden driftig dichtgesmeten, vervolgens van grendels voorzien en het volgend ogenblik weer op een kiertje gezet. Tenslotte wijd opengegooid en op hetzelfde moment weer dicht'"gejannageld”.

Niemand die er meer een touw aan vast kon knopen. Wel veel mensen die zich uiterst bezorgd maakten over de toekomst van de P.v.d.A. en over haar dreigende isolement en er ten dele uitliepen.

De P.v.d.A. stond duidelijk op ontploffen.

Wie zou daar nu het meest verheugd over hebben moeten zijn, Dames en Heren? Ja natuurlijk, duidelijk D'66. De partij, die al enkele jaren geleden een octrooi had aangevraagd op haar ontploffingstheorie.

Maar ziet, de wonderen zijn de wereld nog niet uit. Doodsbang, dat haar theorie ook

praktijk zou worden, haast D'66 zich om een uiterste poging te doen om de P.v.d.A. voor ontploffing te behoeden, om de P.v.d.A. uit haar dreigend isolement te halen en haar de hoop op een nieuwe toekomst te bieden.

Wie het begrijpt mag het zeggen, maar ik vermoed, dat er in deze zaal met in het algemeen consequent redenerende en handelende V.V.D.ers maar weinigen zullen zijn.

Dat soort praktijken zijn onze praktij- ken niet:

Daarom kunnen wij ook siecht begrijpen, waarom een partij, die altijd heeft gesteld, dat zij geen keus wenste te rnaken tussen socialisme en liberalisme, omdat het daar in de maatschappij niet om ging, zich nu ineens hals over kop in de armen van de socialisten heeft gestort.

Toch kan ik U het antwoord wel geven. D'66 heeft dat gedaan om puur opportunistische redenen. Zij zag ineens haar kans om van de vernieling waarin de P.v.d.A. zieh bevond te profiteren door diens steun af te dwingen voor haar staatsrechtelijke vernieuwingen, waarvan zij tot dat moment de enige werkelijke voorvechter was geweest.

D'66 verkocht haar onafhankelijke opstelling in de Nederlandse politiek voor de schotel linzen van de staatsrechtelijke vernieuwing, Overigens een schotel bedorven linzen, die door de meerderheid van de Tweede Kamer inmiddels al als oneetbaar terzijde is geschoven.

Ook door de V.V.D. en terechti

D'66 moet zelfs haar trouwste aanhangers wei diep teleurgesteld hebben. Niets van haar idealen is er in deze vier jaren in de praktijk gerealiseerd.

Niets van haar staatkundige verlangen, niets van de door haar gewenste wijziging in ons partijenstelsel, met uitzondering dan van het feit, dat er een eerste aanzet is voor een progressieve volkspartij, waarin D'66 uiteindeii'ik onder het socialistisch juk zal doorgaan. Laten ze zich daarin toch vooral niet vergissen. Bij samengaan in één partij van een grote socialistische beginselpartij met een goed getraind kader en een sindslang bestaand en wijdvertakt partij- apparaat, en een kleinere pragmatische partij zonder behoorlijke partijstructuur, wordt de tweede door de eerste in betrekkelijk korte tijd met huid en haar verslonden.

De P.v.d.A. heeft op korte termijn grote concessies gedaan, zoals het afstand doen van puur socialistische verlangens als socialisatie van de grond en nationalisatie van de gezondheidszorg - ze zat zo in de knoei, dat daar op dat moment niet aan te ontkomen

viel - maar op langere termijn staat het voor mij vast, dat mocht de nieuwe partij tot stand komen, waaraan ik ernstig twijfel, de P. v. d.A. daarin de overwinning zal behalen.

En het symbool van die overwinning zal zijn, dat die zogenaamde niet-socialistische progressieve volkspartij rustig lid zal blijven van de Socialistische Internationale.

Al mag dan bij de kornende verkiezingen D'66 wellicht weer verkiezingswinst boeken, de doodsklok heeft niet alleen over D'66 maar ook over de idealen van D'66 geluid.

Al heeft hij zieh vermomd als huwelijks- makelaar, van Mierlo is in feite de doodgraver.

En vele van de huidige aanhangers van D'66 zullen dat naar mijn stellige overtuiging tijdig beseffen.

Deels zullen zij hun stem niet op D'66 uitbrengen en onder meer terugkeren tot de V.V.D., deels zullen zij zich na de verkiezingen verzetten tegen een voortzetting van de samenwerking in een zgn. oppositie-akkoord, als voorloper van een nieuwe partij.

Een stembusakkoord. tussen regeringspartijen. vormt één veel sterkere binding dan een uitvoerig akkoord tussen oppositiepartijen.

Juist in de oppositie hebben partijen veel sterker de neiging hun eigen identiteit over het voetlicht te brengen.

En de eenheid in een kabinet zal ongetwijfeld veel hechter zijn dan die in een schaduwkabinet, zoals de drie denken te gaan vormen, als ze niet de meerdeheid halen en dat is natuurlijk volstrekt ondenkbaar, dat gaven hun drie vertegenwoordigers zondagavond in Achter het Nieuws ook toe.

Ik ben er welhaast van overtuigd, dat in het schaduwkabinet vrij snel een schaduwcrisis zal optreden.

Voortzetting van de samenwerking tussen de socialisten, de pragmatisten en de hobbyisten na de verkiezingen, hetzij in een oppositieakkoord, hetzij in een progressieve volkspartij, komt mij dus op zijn minst twijfelachtig voor.

En dat, Dames en Heren, is nu juist waarschijnlijkheid ook een van de gedachten van de confessionele partijen.

Dat brengt mij dan bij het mislukte gesprek tussen de confessioneie partijen en de V.V.D.

Uit de kranten zal U al duidelijk zijn geworden, Dames en Heren, dat wij het de drie confessionele partijen bijzonder moeilijk hebben gemaakt om neen te zeggen tegen de V.V.D. Wij hebben hen niet, zoals de oppositie-partipen dat wel gedaan hebben, de kans

gegeven neen te zeggen over een procedure-geschil.

Dat zou overigens ook niet eenvoudig zijn geweest, want als er één punt van overeenkomst is tussen de confessionele partijen en de V.V.D., dan is dat wel hun gemeenschappelijke afkeei' van het uitvoerige stembusakkoord gecom- bineerd net een lijst van toekomstige ministers. Ons gaat het er om de kiezer meer invloed te geven- en dat doet men niet door hen een gezamenlijk program van drie partijen voor te schotelen, compleet met ministerslijst, waaraan hij niets maar dan ook niets meer kan veranderen.

Het doet er niets toe of de kiezer op de P.v.d.A. of op D'66 of op de P.P.R. stemt. Al behaalt de P.P.R. een klinkende overwinning toch blijft in het program staan, dat Nederland deel moet blijven uitrnaken van de NATO, waar de P.P.R. tegen is en - nog gekker - al komt er geen enkele P.P.R.-er in de Tweede Kamer, toch zal de P.P.R. deel uitmaken van het kabinet.

Dat is een negatie van de kiezerswil, die wij niet voor onze rekening willen nemen en de confessionele partijen evenmin.

Tussen grote en kleine drie is het dus niet tot een programvergelijking gekomen. wel daarentegen tussen de confessionele partijen en de V.V.D.

Zij zijn wel overgegaan tot bespreking van de verschillen tussen het gemeenschappelijk confessioneel urgentieprogram en het verkiezingsprogram van de V.V.D. Niet, Dames en Heren, laat ik dat toch nog eens in alle duidelijkheid zeggen, om in de binnenkamer compromissen te sluiten - als er een akkoord tot stand was gekomen, zouden wij ieder met ons eigen program de verkiezingen in zijn gegaan - maar eenvoudig om te weten hoe de verschilpunten precies lagen en welke waarden de verschillende partijen aan die punten toekenden. Er is dus niet onderhandeld, uitsluitend overlegd. En wij, als delegatie van Hoofdbestuur en fraktie van de V.V.D. hadden de overtuiging, dat de verschilpunten niet van dien aard waren, dat ze nadat de kiezer op 28 april zijn oordeel zou hebben gegeven, niet te overbruggen zouden zijn geweest.

Het is immers in onze visie de kiezer, die de doorslag geeft bij de samenstelling van het regeringsprogram?

Bovendien bestond er - na vier jaren van samenwerking in een kabinet en als regeringspartijen - bij ons de overtuiging, dat er een voldoende basis van vertrouwen tussen de vier partijen was gegroeid om de zekerheid te hebben, dat wij elkaar bij een kabinetsformatie zouden kunnen vinden.

Van deze overtuiging hebben wij dan ook blijk gegeven. Dames en Heren. Maar onze mening waren alle voorwaarden voor een globaal stem- busakkoord of op zijn minst een intentieverklaring aanwezig.

De confessionele partijen hebben de beslissende stap naar ten minste een intentieverklaring niet durven nemen.

De grote, alles overheersende, vraag is: ”waarom niet”?

Laten wij daartoe de verklaring van de confessionele delegatie eens wat nader onder de loupe nemen.

De confessionele partijen erkennen, dat er in feite overeenstemming tussen de programma's bestaat op een groot aantal uiterst belangrijke terreinen.

Op welke gebieden bestaat die overeenstemming niet, ”zijn er - om met de confessionelen te spreken - verschillen van betekenis”?

Dit zijn in de eerste plaats:

Onderdelen van het uitgaven- en belastingbeleid, het huurbeleid, de ontwikkelingshulp,bepaalde aspekten van de inkomens- en vermogensverhoudin- gen en de financiering van het onderwijs.

Dat zijn zakelijke verschilpunten. Ze zijn voor een zeer belangrijk deel terug te voe- ren op de vraag: . met welk bedrag denkt men de overheidsuitgaven te kunnen laten stijgen zonder de inflatie te bevorderen en de daarmee direct samenhangende vraag: is men bereid een verhoging van de belastingtarieven te aanvaarden?

Voor een ander deel hangen ze samen met de niet minder belangrijke vraag: op welke wijze kan men zonder verhoging van de belastingen gelden vrij maken voor het doen van extra-uitgaven en tenslotte is er het punt: nu niet alles tegelijk kan, waaraan denkt men dan voorrang te geven? De vraag, waarvoor wij hier deze dagen bijeen zijn.

Ik herhaal: grotendeels zakelijke verschilpunten, al hangen enkele natuurlijk mede samen met de visie, welke men op de maatschappij in het algemeen heeft.

Er is nog één punt, dat een duidelijk principieel karakter heeft, n.l, het omroepbestel.

Ziedaar de totale lijst van de verschil- punten. n

Maar ik lees verder in de verklaring van de confessionele partijen.

Daarin wordt dan gesproken over de basis van vertrouwen, welke er bestaat met de V.V.D..

Dit vertrouwen bestaat er bij de V.V.D. even- zeer als bij de confessionele partijen.

Wij verbinden daaraan echter een andere conclusie dan de confessionele partijen. Wij

baseren op dat vertrouwen de overtuiging, dat wij er met de K.V.P., A.R. en C.H.U. na de verkiezingen en op basis van die verkiezingsuitslag in zullen slagen tot de vorming van een Kabinet te komen en tot de opstelling van een gezamenlijk regeringsprogram en wij hebben dat ook uitgesproken.

Deze beslissende stap - ik herhaal het - hebben de confessionele partijen niet durven of willen nemen- Zij trekken als enige conclusie, dat zij het gesprek met de V.V.D. na de verkiezingen willen voortzetten, in feite dus op dezelfde wijze, als de gesprekken van 10, 16 en 22 maart.

Dat aanbod, Dames en Heren, ik zeg het met nadruk, heeft de V.V.D. afgewezen. Wij wilden de kiezer duidelijkheid verschaffen door een stembusakkoord of een intentieverkla- ring. Niemand kan er oprecht bezwaren tegen hebben, dat het gesprek daarover in de binnenkamer plaats vindt.

Waar de kiezer over moet oordelen komt voor de verkiezingen naar buiten, voor de kiezer zijn stem heeft uitgebracht. De kiezer oordeelt over het resultaat van de besprekingen. Daar is niets tegen.

Maar wat willen nu de confessionelen. Die willen dat na de verkiezingen, dus als de kiezer wel zijn stem heeft uitgebracht, de vier partijen zich opnieuw in een onderonsje verenigen en in die beslotenheid de stem van de kiezer gaan interpreteren. Daartegen heeft de V.V.D. onoverkomelijke bezwaren. Dat is een minachting voor de kiezers. Daaraan werken wij niet mee en wij hopen vurig, dat de partij in deze achter ons staat,

Over een eventueel regeringsprogram praten wij na de verkiezingen uitsluitend onder leiding van de aangewezen kabinetsformateur, die het ongetwijfeld tot zijn taak zal rekenen, de kiezers op de hoogte te houden van de belang- rijke punten van dat gesprek.

Maar, Dames en Heren, dit was een zij- sprong die ons even wegvoerde van de vraag, die nog steeds beantwoord moet worden; ’’waarom namen de confessionelen de laatste beslissende stap niet”?

Dit antwoord moet tweeerlei zijn. In de eerste plaats, omdat hun vertrouwen in ons minder groot is dan dat van ons in hen. En dat betreur ik uitermate. In de tweede plaats, omdat ze andere mogelijkheden willen openhouden. Ze hebben waarlijk wel verklaard, dat ze zich openstellen voor een voortzetting van het gesprek met de V.V.D., maar ze hebben niet verklaard, dat ze zich niet openstellen voor een gesprek met andere partijen,

Dat is natuurlijk het kardinale punt.

welke andere partijen zouden dat kunnen zijn? Daar kan ik alleen maar naar gissen. Het zou D.S.'70 kunnen zijn, al deed delegatie-leider van der Stee over die mogelijkheid op onze persconferentie niet erg toeschietelijk.
De mogelijkheid blijft echter open.

Hoe zit het met de kleine drie"?
Daarvan zegt de verklaring, dat de confessionelen hun standpunt-bepaling als definitief beschouwen.' Met de ''kleine drie" als zodanig zal dus niet meer worden onderhandeld. Dat betekent natuurlijk niet, dat er na de mogelijke ontploffing van de ''kleine drie" na een verkiezingsnederlaag, niet de mogelijkheid van een gesprek met de P.v.d.A, open zou staan.

Een gesprek met D'66 en de P.P.R. acht ik uitgesloten. De verschilfen tussen deze par- tijen en de confessionelen zijn voorshands onoverbrugbaar.

Ten aanzien van de P.v.d.A. is dat zeker niet het geval. Het Kabinet Cals/Vondeling heeft het bewezen en mijn geheugen is goed ge- noeg om mij de passage in het boek van Vondeling; "Voorproef en Nasmaak" te herinneren, die daarin pleit voor een monsterverbond tot invoering van een districtenstelsel, teneinde alle kleine par- tijen uit de Kamer te weren.

De confessionelen zullen deze passage zeker ook niet vergeten zijn en in hun kring leeft ook de gedachte aan een districtenstelsel sterk, ..

Misschien zullen de confessionele partij- en straks zeggen, dat ik hersenschimmen zie, maar dan zijn zij het toch die daartoe de aanleiding hebben gevormd, want zij houden mogelijkheden open zonder te zeggen waaraan ze denken.

Een andere theoretische mogelijkheid zou zijn het confessionele meerderheidskabinet.

Dat noem ik nu een hersenschim, een voorbeeld van christelijke hovaardij, dat mij erg siecht ligt. Niet alleen dat het getalsmatig natuurlijk onzin is, maar bovendien geloof ik ook nog, dat het hoogst onverstandig zou zijn van de christelijke partijen om een toevallige meerderheid te gaan gebruiken voor een puur confessionele politiek.
En dat is waar ze door hun achterban toe gedwongen zouden worden, als ze met zijn drieen de regering zouden vormen.

Ik besef, dat ik nog steeds niet afdoende de vraag heb beantwoord: "waarom niet"? Ik vrees, dat ik dat ook niet afdoende zal kunnen doen, omdat ik mij nu eenmaal niet

geheel in het zieleleven van de confessionele partijen kan inleven.

Ik zou nog een reden kunnen noemen, n.l. de vrees voor het verlies van een bepaalde werknemersaanhang aan de P.v.d.A.. Daarop kan ik twee dingen zeggen. Ten eerste, vrees is een slechte raadsman, waarmee nog nooit iemand de verkiezingen heeft gewonnen, en ten tweede, zelfs als men daardoor een aantal werknemersleden binnen de boot houdt, dan verliest men er minstens evenveel aan de V.V.D., n.l, die mensen, die niets moeten hebben van de mogelijkheid van een op de een of andere wijze socialistisch getint beleid en daar- om voor de zekerheid maar op de V.V.D. zullen stemmen. En terecht, Dames en Heren.
-Ik'kan ze geen ongelijk geven. Integendeel.
Als ik hen was, zou ik hetzelfde doen.

Ik heb de hamvraag dus niet afdoende kunnen oplossen. Maar ik kan wel een andere vraag beantwoorden. Namelijk deze "Hebben Mevrouw van Someren, de heren van Riel, Talsrna, Korthals Altes en ik zelf nu drie dagen voor niets zitten praten? Hadden wij het net zo goed kunnen laten?" En dan zeg ik heel duidelijk: neen!
Er is niet "niks" uit de bus gekomeni Dat "niet-niks"~kan ik alleen maar verduidelijken door te wijzen op de toestand, die wij sinds 1945 hebben gekend.

Dat was de situatie, waarin de confessionele partijen tot na de verkiezingen hun handen volstrekt vrij hielden. Alle in aanmerking kornende partijen tot het laatste ogenblik tegen elkaar uitspeelden en tot dat ogenblik van geen enkele voorkeur blijk gaven.

Die situatie, die ik tijdens de Algemene Beschouwingen van 1970 een beschamende heb genoemd, is voorbij, hopelijk voorgoed voorbij.

Nu hebben de confessionele partijen ten aanzien van 1 van de 25 andere partijen de verklaring afgelegd, dat zij met die partij op vele punten programmatisch overeenstemming hebben en zij hebben ten aanzien van 1 van de 25 partijen uitgesproken, dat er een basis van vertrouwen bestaat. Dat is niet "niks" !

Dat is een verklaring, die een christelijke, zijn daden zeer wel overwegende partij, niet ongestraft op 29 april weer in de prullenmand kan gooien. En het is mijn vaste

overtuiging, dat dat ook niet de bedoeling is. Deze verklaring, zal consequenties hebben.

Het traditionele volmaakt vrijblijvende standpunt is doorbroken en daarover hebben wij - dacht ik terecht - onze voldoening uitgesproken.

Ons einddoel, volstrekte duidelijkheid voor de kiezers, is niet bereikt. Dat is teleurstellend.

Nog steeds weet een kiezer, die op een confessionele partij stemt niet met zekerheid wat er met die stem gaat gebeuren. welk toekomstig kabinet hij steunt. Dat is onze schuld niet. Wij hebben er zo hard aangetrokken als menselijk mogelijk was. Wij hebben meer bereikt, dan zeer velen voor mogelijk hadden gehouden. Meer zat er klaarblijkelijk niet in. ⁝ A l'impossible nul est tenue".

Wij hebben de opdracht van de Algemene Vergadering van 27 februari 1970 naar beste weten vervuld.

Dat is ons antwoord aan de liberale kiezers. Onze oproep aan de confessionele kiezers, die prijs stellen op een beleid in liberale richting, kan slechts zijn; Uw grootste zekerheid voor een liberaal regeringsbeleid is

een klinkende overwinning van de V.V.D.. Helpt daaraan mee!

Helpt daaraan ook mee, als U ervan overtuigd bent, dat de confessionele partijen alleen met de V.V.D. in zee willen gaan, want de kiezer bepaalt uiteindelijk de inhoud van het regeringsprogram.

Hoe meer stemmen op de V.V.D., hoe groter de kans, dat de nog bestaande verschilpunten in liberale zin zullen worden opgelost.

Dames en Heren, De beslissing is dus gevallen.

De V.V.D, gaat volstrekt zonder politieke bindingen de verkiezingsstrijd in.

Wij brengen ons eigen programma, dat een uitnemend programma is, een verstandiger dan welke van de andere verkiezingsprogramma's ook.

De liberalen gaan nieuwe wegen bewandelen, maar ze laten hun gezond verstand niet thuis.

Ze laten zieh niet meeslepen door hun idealisme, al bezitten wij dat natuurlijk' stuk voor stuk wel.

Het gezond verstand van de V.V.D. vindt U duidelijk terug in de zakelijke verschilpunten tussen de confessionele partijen en ons.

Punten, waarin wij naar onze stellige overtuiging het gelijk aan onze kant hebben.

Punten ten aannzien waarvan inwilliging van de confessionele Verlangens niet in het landsbelang zou zijn.

Er is maar één wijze om de grootst mogelijke zekerheid te scheppen dat dat niet zal gebeuren. Dat is een klinkende overwinning van de V.V.D.

Het is daarom, dat wij alles op alles moeten zetten om met een voortreffelijk résultant uit deze verkiezingen te voorschijn te komen.

Alleen dan en nu grijp ik maar direct het meest belangrijke punt aan, zullen wij kans zien de overheidsuitgaven binnen de perken van de redelijkheid te houden.

Het is eenvoudig onverantwoord om met het gemak, waarmee de drie oppositiepartijen dat doen met een groot aantal miljarden in het rond te smijten of het maar niets is en ook de confessionele partijen verliezen de werkelijkheid uit het oog, als zij denken, dat zonder schade aan onze maatschappij de belastingdruk jaarlijks met 0,5% kan worden verhoogd.

Zij hebben ook zelfs niet - en dat is één van de zwaarste verwijten, die ik hun maak - de moeite genomen om de Nederlandse burger duidelijk te maken, dat deze periode van '71 - '75 een zo uitzonderlijke is, dat daarin de belastingdruk drastisch moet worden verhoogd, maar dat dat te wijten is aan omstandigheden, die zich in een volgende periode niet meer zullen voordoen.

U kunt er zeker van zijn, dat zij U voor de periode van '75 - '79 precies hetzelfde verhaal zullen kunnen ophangen. En daarom is het beter - sterker: noodzakelijk - de heren nu een halt toe te roepen.

Zij zien de beurs van de belastingbetaler als een soort goocheldoos. U weet wel, hij lijkt leeg, maar de goochelaar haalt er ongelimiteerd gekleurde doekjes uit. Dat mag de goochelaar lukken, het lukt een nieuw kabinet niet!

Het Nederlandse volk neemt het eenvoudig niet meer en iedereen, die merkt, dat de belasting tarieven omhoog gaan, zal proberen zijn regel besteedbaar inkomen op hetzelfde peil te houden, m.a.w. hij wentelt die hogere belastingen af.

Hij eist meer loon, meer honorarium, de prijzen stijgen.

De confessionele partijen mogen dat onjuist vinden - onterecht wellicht - maar het is de werkelijkheid van het leven voor iedereen, die niet met zijn hoofd in de ethische wolken loopt.

Wij staan met twee benen op de grond en wij zijn bereid de feiten onder ogen te zien, zoals ze daar nu eenmaal liggen.

Iedereen wentelt af, behalve de arme stakkers, die niet meer kunnen afwentelen. De mensen met niet waardevaste pensioenen, de lijfrentetrekkers, de boeren en tuinders.

Zij worden het slachtoffer en als wij op dit punt de confessionelen te lijf gaan, zijn wij hun zaakwaarnemers.

Het is onbegrijpelijk, dat de christelijke partijen weigeren in te zien, dat zij het zijn, die als gangmakers willen optreden van een nieuwe inflatiegolf.

Welneen, zeggen ze dan naief - want heus, het is geen slechtigheid maar naieviteit - we zullen natuurlijk moeten afspreken met werknemers en werkgevers, dat het vrij beschikbaar inkomen met niet meer dan 2 å 2,5 % mag stijgen per jaar.

Datzelfde zeggen de oppositiepartijen. Krasser nog, zegt ook de vakbeweging, Dames en Heren. Allemaal apekool, want tegelijkertijd heeft de vakbeweging de mond vol over de loon- explosie, die er op 1 juli zal en moet komen.

Met de ene mond belijden ze de matiging en met de andere stellen ze excessieve looneisen.

En de confessionele partijen - naief als ze zijn - luisteren uitsluitend naar de mond, die hen het beste bevalt.

Bovendien missen ze dan nog de moed om in hun program te zetten dat zij de Regering een instrumentarium willen geven om excessieve loon- stijgingen tegen te houden. Dames en Heren, wat moet je daar nou toch mee aan?

Ik zal de laatste zijn om te ontkennen, dat het uitermate moeilijk is om als Kabinet het loonbeleid niet uit de hand te laten lopen, als men daarvoor niet de medewerking heeft van het georganiseerde bedrijfsleven.

Maar we laten ons ook niet bang maken door Kloos, die voor de televisie verklaart, dat een Kabinet met liberalen altijd met de vakbeweging op voet van oorlog zal verkeren.

Ook Kloos zal - als hij eens een keer eerlijk zou willen zijn -- niet kunnen ontkennen, dat in de afgelopen vier jaren door het Kabinet de Jong een goed sociaal beleid is gevoerd, zowel ten aanzien van de actief werkenden, als ten aanzien van de gepensioneerden.

Na alle schimpscheuten van andere zijde heb ik er behoefte aan het Kabinet deze sociale pluim op de hoed te steken.

Ik wil daarover gen gedetailleerde opsomming geven. Ik wil volstaan met een enkel punt

In de eerste plaats heeft dit Kabinet de wet op het minimumloon door de Kamers

weten te loodsen. Maar niet dat alleen, het minimumloon heeft een niveau bereikt, dat uniek is in de wereld.

Kijk ik naar de periodieke uitker'ingen van A.O.W. en A.W.W. dan zijn die onder het Kabinet de Jong gestegen met ruim 40%.

Dat alles willen de oppositie-partijen gaarne vergeten.

Van onze kant; hulde aan het Kabinet voor dit sociale-beleid!

In een nieuw Kabinet met V.V.D.-ers zal het niet anders zijn. Wederom een goed sociaal beleid, maar dat houdt tevens in, een loonbeleid, dat niet de zwaksten in onze samenleving het gelag laat betalen.

Daarom moet de overheid een instrumentarium ter beschikking hebben om op loongebied excessen tegen te gaan, precies zoals ze dat op het gebied van de prijzen al ter beschikking heeft. Want deze twee zijn in onze visie onlosmakelijk aan elkaar gekoppeld.

En tegenover die mensen, die zo graag
de V.V.D.. tegenwerpen: jullie willen alleen maar wat aan de lonen doen en niets aan het overige inkomen, wil ik toch eens één enkel cijfer noemen.

In 1960 werd aan loon en steun uitgkeerd 19 miljoen en aan ander inkomen werd 10 miljoen verdiend; 19 dus tegen 10.

Het was dus 19 tegen 10, het is nu 55 tegen 17.

In 1970 lagen die cijfers; loon-(etc.) inkomen 55 miljoen tegen ander inkomen 17 miljoen.

Een andere opstelling van cijfers:

Het werknemersa'andeel in de inkomsten van de bedrijven liep in diezelfde jaren op van 68 naar 77

Ik houd niet van al die cijfers maar het is af en toe toch goed om U te laten horen, wat op dat sociale gebied werd gepresteerd door Kabinetten, waarin met uitzondering van twee jaren, de liberalen een belangrijke invloed hadden.

Haar, Dames en Heren, het draait niet alleen om de lonen en de prijzen, het gaat

over een totale mentaliteitsverandering in ons land. Er zal iets gedaan moeten worden aan de helaas heersende mentaliteit, dat het bij ons allemaal niet op kan en dat de bomen wél tot in de hemel groeien.

Laten wij liberalen nu eens de eersten zijn, die de moed hebben de Nederlandse bevolking duidelijk te maken,dat dat een sprookje is en dat het allemaal wél op kan.

Duidelijk maken, dat er in de komende periode maar een zeer beperkte ruimte is voor een stijging van de overheidsuitgaven en even- zeer een beperkte ruimte voor de stijging van het persoonlijke vrij besteedbare inkomen.

Velen zullen ons daarvoor niet dankbaar zijn. Het is geen populaire politiek. Het is veel prettiger om als meneer den Uyl door Nederland rond te lopen op verkiezingstournee en overal een paar slordige honderd miljoenen te beloven. Maar wij doen een beroep op de kiezers met gezond verstand. Op die kiezers, die weten, dat het waar is, wat Mevrouw van Someren laatst voor de televisie zei: "alls je niet oppast, dan smelten de guldens in je hand”l

En ze zullen smelten als we de oppositie-partijen of de confessionele partijen gaan volgen in hun verlangen tot forse verhoging van de overheidsuitgaven.

Laten we dan maar de spelbedervers zijn, daar schamen we ons echt niet voor, als dat spel de inflatie bevordert.

Er is in de afgelopen jaren veel kritiek op Minister Witteveen geweest.

Voor ons zal Minister Witteveen de man blijven die strikt heeft vastgehouden aan de kabinets- afspraak om de overheidsuitgaven met niet meer dan. 6% te laten stijgen. Als men beseft welke aandrang op een minister van financien wordt uitgeoefend, zowel door zijn collega's als door de vele Kamerleden - om dan nog maar niet te spreken over allerlei pressiegroepen in het land - dan past ons de grootste waardering voor de standvastigheid van Minister Witteveen.

Diezelfde standvastigheid zal ds V.V.D. in de komende periode moeten opbrengen. En daarom doe ik een beroep op alle V.V.D.-ers hier aanwezig en elders in het land met ons meelevend om er zieh bij neer te leggen, dat niet al hun verlangens - ook niet al hun verlangens die zij in het verkiezingsprogram hebben neergelegd - in de komende vier jaren verwezenlijkft zullen kunnen worden.

Uw aller steun zullen wij daarbij niet kunnen missen

Maar, Dames en Heren, het gaat in het leven niet alleen om materiële zaken. Goddank niet. En uit al die andere zaken wil ik er vanavond één uit nemen om nog

enkele woorden aan te wijden, n.l. de démocratie.
Voor de V.V.D. een punt van het allergrootste belang, nationaal en internationaal. Internationaal, omdat het in onze ogen ten enen male onaanvaardbaar is, dat zaken, die voor ons land van het allergrootste belang zijn, zich volmaakt onttrekken aan de beslissingsbevoegdheid van ons eigen parlement.

Een van de voornaamste punten, waarvoor wij ons in de komende periode zullen gaan inzetten is de democratisering van de interne structuur van de Europese gemeenschappen, is de toekenning van een wetgevende bevoegdheid aan een rechtstreeks gekozen Europees parlement.

Maar, Dames en Heren, daarmee zijn wij er nog niet. Willen we één grote, werkelijk democratische Europese gemeenschap tot stand brengen, dan moeten we verder kijken dan de zes,
Dan is een uitbreiding absoiuut noodzakelijk.

En wat zitten we momenteel te doen. Het spijt me, dat ik het zeggen moet, maar in plaats van historische beslissingen te nemen, wordt er door de zes regeringen alleen maar gekift over details op financieel en handelspolitiek gebied en dat terwijl de verschillen zich dan nog voornamelijk beperken tot de overgangsperiode,
Het is een barre schände, dat dat zich in Brussel afspeelt, terwijl in feite de tien landen het op de hoofdpunten al met elkaar eens zijn, hoe zij in 1973 één Europa willen formeren, economisch en politiek.
Ik durf gerust te zeggen, dat het feit, dat er nu, na 9 maanden onderhandelen, nog geen uitzicht is op overeenstemming, het gevolg is van gebrek aan politieke wil bij de Franse Regering.

We weten toch allemaal dat Nederland en de vier overige partners al in 1970 een akkoord met Engeland zouden hebben bereikt, als het alleen aan hen had gelegen.

Een vierde mislukking van de onderhandelingen betekent - laten we dat goed beseffen - dat de toetreding van Engeland en zijn Efta-partners voorgoed van de baan is. Het kan zelfs betekenen, dat ook de democratisering van de gemeenschappen via een direct gekozen Europees parlement, waarvan ik zojuist de noodzaak onderstreepte, daarmee evenzeer naar een verdere, onbekende toekomst zou worden verschoven.

Dames en Heren. Wij kunnen en mogen niet aanvaarden, dat West-Europa voorgoed in twee blokken uiteenvalt.

Een nieuw Kabinet zal zich moeten beraden over de koerswijziging, die moet

plaatsvinden, wanneer wij op ondemocratische wijze opgesloten blijven in een continentaal beknopt Europa van de Zes, dat aan gebrek aan besluitvaardigheid ten onder dreigt te gaan door de constante veto's van één van de partners op alle punten, die Parijs onwelgevallig zijn.

Wij wensen niet, dat onze, liberale uitgangspunten voor een democratisch Europa blijvend geweld worden aangedaan.

Wij zijn onze Staatssecretaris de Koster dankbaar voor wat hij - zo volmaakt in onze geest - in de afgelopen jaren voor Europa heeft gedaan, wij zullen met hem in de komende jaren deze strijd voortzetten.

Maar ook in ons eigen land moeten we aan de démocratie aile aandacht besteden. Het spreekt voor een liberale partij eigenlijk vanzelf.

Namens U allen zou ik op dit mornent een woord van hulde willen richten tot Minister Polak. Met wat hij heeft gedaan voor de democratisering van de onderneming verdient hij een ere- plaats te krijgen temidden van de liberale staatslieden van deze tijd.

Zijn opvattingen over de democratie zullen ons nog gedurende lange tijd tot gids dienen in deze uiterst moeilijke materie.

Zijn gevleugelde woorden, dat democratie geen staatsvorm is voor bange mensen blijft ons richtsnoer.

Wij zijn niet bang om mensen met een van het onze afwijkend levenspatroon hun vrijheid te gunnen, maar wij zijn evenmin bang om onze démocratie zo nodig voor ondermijning te behoeden.

Maar laten wij als liberalen een ding met elkaar afspreken: als wij ter wille van onze democratie tegen mensen of groepen van mensen moeten optreden, dan zal voor ons niet alleen belangrijk zijn wat ze doen, maar vooral ook waarom ze het doen. Het moet er ons niet alleen om gaan de gevolgen van een bepaald optreden te voorkomen of te bestrijden, maar vooral ook om de oorzaken weg te nemen.

Alleen dan hebben we het recht ons ware democraten te noemen.

Politici, die dat niet willen erkennen, zullen het met de V.V.D. niet gemakkelijk krijgen.

Dames en Heren, ik heb vanavond maar een enkell facet van onze liberale politiek kunnen aanstippen. Meer hoefde ook niet; ons verkiezings- program spreekt voor zichzelf.

Wij hebben besloten ons als liberalen op nieuwe wegen te begeven.

Wij hebben het Nederlandse volle een programma aan- geboden, waarin wij een

duidelijk beeid geven van hoe wij onze taak zien in een snel veranderde wereld. Een programma waarin wij niet speculeren op de kortstondige gunst van bepaalde groepen van kiezers.

Een programma, gemaakt door mensen, die hun verantwoordelijkheid voor deze maatschappij ten volle beseffen, voor mensen, die zieh verantwoordelijk weten, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor hun medemens.

Een programma, dat een beroep doet op diegenen, die het redelijk wel gaat in de wereld, om zich in te zetten voor al diegenen, die in welvaart ten achter zijn gebleven.

Een programma, dat offers vraagt van de één, om rechtvaardigheid te betrachten tegenover de ander.

Een programma dat alleen gebracht kan worden door een partij die zich sterk voelt door haar eensgezindheid, die zich gedragen weet door de steun van die tallozen in den lande, die aan sobere, uitvoerbare plannen verre de voorkeur geven boven onbetaalbare luchtkastelen.

Het zijn de kiezers, die zullen uitmaken, welke invloed de liberale programma-punten zullen hebben op het komende regeringsbeleid.
Aan hen leggen wij met groot vertrouwen ons programma voor. De liberalen willen nieuwe wegen inslaan, nieuwe wegen, die leiden naar een betere en rechtvaardiger maatschappij,

Laat het vol worden op die vægen, laten ze bevolkt v/orden met honderd duizenden, die met ons aan deze nieuwe maatschappij willen bouwen.

Laat de V.V.D,, liijst 3. het symbool worden voor elke Nederlander, die met behoud van zijn gezond verstand, zich niet verliezend in dagdromen, Nederland wil maken tot een land, waarin het goed leven is voor een ieder.

Moge de liberale geest, die ons samen bindt, vaardig worden over zeer velen in den lande!